

Cap a un món en pau

Proposta
ideològica de
Fundipau

FundiPau

40 anys
1983 - 2023

Abril 2023
Text: FundiPau
Disseny: Marina Rosselló
Impressió: Gràfiques Alpres

Amb el suport de:

Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament

Generalitat
de Catalunya

Pressupòsits

1. El futur és obert i sempre inacabat. El passat i el present condicionen el futur, però no ho determinen tot. Podem i volem incidir en la construcció d'aquest futur. El somni d'una societat plenament humana és un horitzó que, encara que no assolim mai del tot, orienta el sentit de la nostra marxa i ens estimula a avançar. Cal mantenir constantment la dignitat i l'esforç de reinventar i construir aquest futur sempre obert i inacabat.

2. Els canvis històrics importants són sempre un procés llarg i mai episodis o reivindicacions puntuals que puguin assolir-se d'un sol cop. Sovint són el resultat del treball insistent de diverses generacions. Però cal iniciar-los, mantenir-los i fer-los créixer. Per aquest camí, al llarg de la història, la humanitat ha guanyat reptes gegants que han canviat la vida sobre la terra (desaparició de l'esclavatge, pas del sistema feudal al sistema democràtic, sufragi universal, revolta feminista, moviment ecologista...).

3. L'opinió pública és l'eina més important per a provocar qualsevol canvi. Una opinió pública ben informada, organitzada i activa té una força irresistible. Al final no són els governs que transformen les societats, sinó les societats que transformen els governs.

Construir la Pau

4. La Pau és un resultat, no és un fet casual, ni es pot aconseguir directament. La pau s'ha de construir i això vol dir treballar en les condicions que l'han de fer possible. Voler la pau i no ocupar-se d'aquestes condicions prèvies és una ingenuïtat o fins i tot un acte d'hipocresia. Aquest treball per construir la pau, almenys ha de dirigir-se a:

I. Situacions:

Construir societats pacificades.

II. Conviccions:

Impulsar la Cultura de Pau i la Noviolència.

III. Instruments:

Establir mecanismes per afrontar els conflictes de forma racional i constructiva.

I. Construir societats pacifícades

De la violència estructural a la Pau positiva

De la violència estructural...

5. Existeix una violència estructural, menys visible però molt més mortífera que els mateixos actes de violència directa. Són aquelles estructures socials (economia, política, lleis, costums...) que provoquen greus desequilibris i violacions dels drets i llibertats fonamentals, que impedeixen el desenvolupament i la vida digna de les persones.

6. La violència estructural és l'origen de molts esclats de violència directa. Una societat desequilibrada i injusta sempre serà una societat conflictiva i potencialment violenta.

...a la Pau positiva

7. La construcció d'una societat pacífica (pau positiva), exigeix revertir les situacions de violència estructural i avançar cap a la justícia global. Això, a més d'una urgència pel benestar i la dignitat de les persones, és una responsabilitat indefugible envers qualsevol model de seguretat i la convivència pacífica. El treball per la justícia, la llibertat i els drets humans és treball per la pau.

8. Distribució dels recursos. La creixent desigualtat en l'accés als recursos necessaris per viure i l'acumulació d'ingents riqueses cada cop en més poques mans, ocasiona la misèria, la fam, el subdesenvolupament de gran part de la humanitat i, en conseqüència, conflictes greus i migracions forçoses de població. És per tant imprescindible avançar cap a una economia al servei de les persones, amb una fiscalitat justa, capaç de redistribuir la riquesa, garantir i protegir els drets socials i econòmics de tota la població mundial (alimentació, habitatge, educació, sanitat pública...). Iniciatives com la banca ètica, el comerç just, l'economia social i solidària o altres, van en el bon sentit.

9. Avançar cap a una democràcia més plena

és també una exigència de la pau. Les llibertats democràtiques han de ser respectades i eixamplades. La pràctica democràtica ha d'evolucionar cap a una participació més directa de la ciutadania, que ha d'anar molt més enllà de l'elecció d'uns representants, i ha d'incloure amb normalitat la crítica, la dissidència i les minories. No és acceptable que cada vegada hi hagi més decisions que es prenguin al marge i per damunt del poder polític legítimament escollit i que s'imposin en contra de la voluntat popular democràticament expressada. El poder polític escollit democràticament ha d'estar sempre per damunt del poder econòmic i ha de recuperar el control sobre tots els poderosos grups de pressió.

10. El respecte escrupolós per tots els Drets Humans és un mínim irrenunciable per una societat en pau.

Cap discriminació ni per origen, ni per classe social, ni per ideologia, ni per religió, ni per gènere, ni per orientació sexual, ni per cap altra causa pot ser consentida ni silenciada. Tots els éssers humans han de poder sentir respectada, acollida i protegida la seva identitat i viure-la plenament en igualtat amb els altres ciutadans. Cal treballar també pel compliment i ampliació dels drets socials.

11. Aprendre a viure en equilibri i amb respecte pel medi ambient

és imprescindible per fer possible la vida sobre la terra. Les greus agressions de les darreres dècades provocades per un sistema econòmic depredador, que només busca el benefici immediat, ja han començat a generar problemes climàtics, desertitzacions, migracions forçoses, acumulacions de residus i materials tòxics, problemes de salut, etc., que afecten sempre en primer lloc la població més vulnerable i les zones més deprimides. La pau implica també una relació de respecte amb l'entorn i la consciència de formar part d'un ecosistema, que no necessàriament hem de dominar.

12. És imprescindible el pensament global i la col·laboració amb altres entitats de pau, però també de justícia global, de desenvolupament, de drets humans, de defensa del medi ambient, etc.

En el camí ens hem trobat i ens necessitem. Cap d'elles pot avançar en els seus objectius sense el treball de les altres. És imprescindible la suma de pensaments i la col·laboració, encara que després cada una s'especialitzi en allò que pot i sap fer.

Si vols la pau, treballa per la justícia!

II. Impulsar la cultura de Pau i la Noviolència

De la Cultura de la violència a la Cultura de Pau

De la Cultura de la violència...

13. La cultura de la violència, fins ara dominant en el nostre món, consent, legitima i glorifica l'ús de la violència, almenys en determinades circumstàncies. Així ho testimonien els llibres d'història, els mites i els herois de cada poble, l'art, els nomenclàtors dels nostres carrers, els monuments públics, estudis universitaris militars, institucions, jocs i un llarguíssim etcètera. En aquest entorn cultural no és d'estranyar que sorgeixin fets i actes de violència.

14. La violència cultural menysprea, discrimina i margina persones i grups humans, especialment aquells que no considera «dels seus». Amb això justifica i promou la violència estructural i els actes de violència directa. És imprescindible destapar i erradicar, també en nosaltres mateixos, aquesta tendència que, a vegades de forma velada i altres vegades de forma explícita, està sempre darrere de tota altra forma de violència.

...a la Cultura de Pau

15. La Cultura de Pau neix de l'horror de la guerra i el rebuig a la violència. La violència suposa el desig explícit de fer mal. Sempre ocasiona dolor i sofriments, moltes vegades superiors als que pretén evitar. És cruel, inhumana i degrada la dignitat de la persona, tant de qui la pateix com de qui la practica. La Cultura de Pau parteix d'una opció ètica fonamental: ningú no té dret a fer mal a un altre per aconseguir els seus objectius. La fi no justifica els mitjans.

16. La Cultura de Pau demana una profunda transformació de valors i criteris. Proposa una forma diferent de mirar el món, de presentar la història (per exemple, remarcant com a fets positius no les victòries militars sobre altres pobles, sinó aquells que han procurat una millora en les condicions de vida sobre la terra), d'analitzar els conflictes i les formes d'abordar-los, de treballar per al present i el futur. Els herois històrics i de ficció, els models d'identificació, els valors dominants, etc., han de ser revisats des de la noviolència. La perspectiva de gènere, el feminisme, la sostenibilitat ambiental i la justícia climàtica o la mirada antiracista i decolonial, entre moltes altres, ens aporten elements imprescindibles en aquest canvi cultural.

17. La Noviolència és el nucli del pacifisme i de la Cultura de Pau. És alhora una forma de vida, una manera de relacionar-se amb l'entorn i també un mètode d'acció i de lluita. La recerca de la Veritat, la Justícia, el Respecte, l'Amor i la Llibertat, també per a l'adversari, fan possible actuar de forma diferent davant dels conflictes, tant personals com col·lectius. La Noviolència exigeix pensament crític i treball interior constant per enfortir la voluntat i transformar les conviccions, els valors i les actituds que acabaran traduint-se en conductes i accions. El treball per la pau també suposa avançar per aquest camí.

18. La Noviolència és, abans que res, no-passivitat. La passivitat és incompatible amb l'exigència ètica per la justícia. Davant del patiment i de la injustícia, especialment dels altres, la primera cosa és revoltar-se, reaccionar. Després caldrà modular, civilitzar, humanitzar la reacció. La noviolència no és mai un camí del mig, tebi, entre la passivitat i la violència, sinó que va molt més enllà de la violència perquè la supera. És més radical perquè va a les arrels.

19. La disjuntiva entre la passivitat i la violència és falsa i tramposa. No estem condemnats a escollir entre "no fer res" o "fer mal". Sempre hi ha altres opcions, sobretot si es preparen. La capacitat de resistir enfront de la capacitat de fer mal, la capacitat de construir enfront de la capacitat de destruir, la força interior enfront de la força bruta.

20. L'educació per la pau a tota la població, camí de la instauració d'una cultura de pau. L'educació per la pau, amb tot allò que suposa de transformació de valors i esperit crític, és una dedicació imprescindible per impulsar el canvi cultural que proposem. Però l'educació per la pau no és un tema exclusivament escolar per als infants. Són els adults els responsables de fer les passes que ens han d'aproximar a un món en pau. Hom no ha de carregar els infants amb uns problemes que els adults no saben o no volen resoldre.

Si vols la pau, pacifica el teu interior!

III. Establir mecanismes per afrontar els conflictes

De la seguretat armada a la seguretat humana.

De la seguretat armada...

21. Els conflictes són inevitables, on hi ha persones hi ha conflictes. Per perfectes que arribin a ser les societats, per assumits que estiguin els valors de la noviolència, continuaran apareixent conflictes. La vida comporta necessitats i evolució i, per tant, els acords assolits un dia, ja no serveixen en situacions noves i canviants.

22. La violència és allò que cal erradicar i no els conflictes. Els conflictes són situacions difícils i enutjoses, que generen tensions i malestar, però no hem de confondre els conflictes amb la violència. Els conflictes expressen la necessitat d'un canvi i, si som capaços de tractar-los adequadament, ens ofereixen una ocasió de progrés i de millora. Tanmateix també poden ser origen de violència i és aquesta la que cal evitar. Això fa imprescindible preparar estructures i mecanismes que facin possible afrontar els conflictes, individualment i col·lectiva, de forma constructiva.

23. La violència és un criteri absurd de resolució de conflictes. Jugar-se el resultat d'un conflicte a la carta de la violència no té cap racionalitat. Amb la violència guanya el més fort, no el més just. No hi ha cap relació entre tenir més força i tenir més raó.

24. La violència és ineficaç, perquè no resol els conflictes. No hem de confondre victòria amb solució. Una solució imposada per la força, només es pot mantenir per la força i quan la relació de forces canvia el conflicte ressorgeix amb un afegit de virulència i ressentiment. La història ens ofereix multitud d'exemples de conflictes que reapareixen periòdicament.

25. El concepte exclusivament militarista de la seguretat és car, ineficaç i acaba per crear més inseguretat.

L'obsessió per eliminar riscos acaba portant a un estat neuròtic d'angoixa crònica que genera nous riscos. La despesa militar mundial no ha parat de créixer en els darrers anys i ja supera els dos bilions de dòlars anuals. Amb un 2% d'aquesta quantitat seria possible alimentar correctament tota la població mundial. Aquesta immensa despesa militar en el millor dels casos serà inútil, perquè si es fa servir, els seus efectes seran devastadors: disposem de la capacitat de destruir la terra moltes vegades! Cal preguntar-se si aquest ingent esforç econòmic ens fa sentir més segurs.

26. La fabricació i el comerç d'armes alimenta i fa més greus els conflictes.

Les causes dels conflictes són sovint complexes i diverses, però el negoci de les armes els allarga i agreuja les seves conseqüències, quan no els provoca directament. És un escàndol intolerable l'aprofitament dels conflictes per a l'enriquiment privat i que els estats permetin i promoguin aquest tràfic d'armes.

27. La guerra és un crim massiu intolerable, professionalitzat i preparat a sang freda.

No és una fatalitat. A diferència d'altres grans catàstrofes que assolen la humanitat, la guerra és preparada, decidida i executada per persones. És una opció que es pren quan no hi ha conflicte i es decideix preparar exèrcits i armes, amb la màxima capacitat destructiva, com a instrument per afrontar-los. Quan apareix el conflicte, el més probable és que utilitzem allò que hem preparat.

28. La guerra és terrorisme a gran escala.

L'aparició de l'aviació, el bombardeig de ciutats i les armes de destrucció massiva han provocat que en les guerres actuals vora el 90% de les víctimes siguin civils. El disseny, la fabricació i l'ús d'aquestes armes són accions terroristes massives, amb l'única diferència que els autors són estats oficialment reconeguts. Si els actes terroristes ens són radicalment condemnables, com podem encara acceptar el terrorisme massiu dels estats?

...a la seguretat humana

29. Hi ha models alternatius de resolució de conflictes. Cal remarcar que la majoria de conflictes no es resolen per la violència. El funcionament dels estats moderns es basa en la renúncia dels seus ciutadans a utilitzar la violència, que la deleguen en l'estat. Aquest, a canvi, ofereix protecció i un sistema d'arbitratge davant dels conflictes (policia i sistema judicial). Amb totes les imperfeccions que vulguem, aquest és un sistema més racional i civilitzat que la llei del més fort. Només cal demanar als estats que compleixin entre ells allò que ells exigeixen dels seus ciutadans.

30. Substitució del model de seguretat armada pel model de seguretat humana, proposat ja l'any 1994 per les Nacions Unides, centrat en les persones i en les seves necessitats, amb un canvi progressiu en les prioritats d'ús dels recursos econòmics i humans. Cal desmilitaritzar el concepte de seguretat i així alliberar de mica en mica uns recursos que seran més útils i crearan més seguretat invertits en atendre les necessitats de les persones.

31. La seguretat interior que proposem ha de basar-se en la cohesió social, que farà les societats més lliures, més felices i menys conflictives. Un sistema social equitatiu i just, dotat d'uns cossos de protecció civil reforçats i reformats, una policia respectuosa amb els drets fonamentals i sota estricta control democràtic i un sistema judicial àgil, eficaç, transparent i just, són instruments imprescindibles per afrontar els conflictes de forma racional i justa.

32. La seguretat exterior no la volem basada en l'amenaça i la dissuasió, sinó en la cooperació internacional, la no-agressió, la confiança, l'empatia i la diplomàcia. La renúncia a un exèrcit dotat d'armament i de capacitat per actuar fora del propi territori, faria disminuir la desconfiança i la tensió internacionals. Proposem avançar cap a un sistema de control del propi territori i de les fronteres organitzat a partir d'unitats especialitzades dels cossos de protecció civil i de policia, amb instruments adequats i amb plans d'emergència i de defensa civil no-violenta.

33. De la seguretat particular cap a la seguretat compartida.

En matèria de seguretat i conflictes internacionals, cal anar avançant en la cessió de sobirania i de competències, des de l'estat cap a organismes supraestats. Serien passes en la bona direcció:

- L'enfortiment i el compliment del Dret Internacional.
- La creació de nous Tribunals Internacionals de Justícia o d'Arbitratge amb sentències vinculants.
- El transvasament de mitjans humans i econòmics dels exèrcits estatals cap a unes úniques forces d'interposició mundials, amb formació i instruments adequats i capacitat d'interposició ràpida en zones en conflicte, en el camí cap a la creació de Serveis Civils de Pau.

Aquest procés ha de complir dues condicions:

- 1) Respecte al principi de subsidiarietat (allò que es pot resoldre en un àmbit més reduït, no s'ha de resoldre en un àmbit més ampli).
- 2) Regulació acurada del seu control (només cal fixar-se en el diferent significat de la policia en un país democràtic o en una dictadura). Per això és inseparable del punt següent.

34. Avançar en la construcció d'estructures de governabilitat mundial. Perfeccionament de l'estructura i del funcionament de l'ONU.

Les limitacions i l'escassa eficàcia i transparència d'algunes accions de l'ONU són evidents. Tanmateix, la seva existència és un pas important i, sense ella, moltes coses probablement haguessin anat pitjor. Però, per tal que l'ONU pugui assumir amb garanties els punts anteriors, cal avançar en la seva representativitat, democratització, dotació de mitjans humans, econòmics i jurídics.

35. De la solució cap a la prevenció dels conflictes.

Cal destinar recursos a la creació i manteniment d'una xarxa de detecció i prevenció de conflictes. De la mateixa manera que la medicina preventiva no consisteix a omplir-se l'armari de medicaments, la prevenció dels conflictes no ha de consistir en armar-se més que l'altre o estar atent només a les qüestions militars. Cal atendre als factors econòmics, polítics, socials, culturals, ètnics, fronterers, ecològics, etc., que són previs a l'esclat de la violència i que en són la seva causa. La intervenció és molt més fàcil i eficaç en les fases prèvies o inicials del conflicte que no quan el conflicte ja està encès amb tota la seva virulència. És imprescindible l'impuls i l'execució de polítiques públiques de pau ambicioses.

36. De la inversió militar cap a la inversió en desenvolupament social. Un món amb grans desigualtats i amb injustícia flagrant, només es pot aguantar amb l'ús de la força, amb forts aparells policials i militars. Contràriament, com més cohesió, justícia i harmonia hi hagi en una societat, menys necessitarà de la força per mantenir-se. Fer possibles unes condicions de vida dignes per a tothom i en el seu mateix lloc d'origen, evitaria molts conflictes. La inversió en justícia, en desenvolupament, en seguretat social, en solidaritat, en ecologia, és molt més barat i crea molta més seguretat que la inversió militar. I, a més, és útil, ja que millora les condicions de vida sobre la terra.

37. De la investigació per la guerra cap a la investigació per la pau. Cal avançar en els estudis d'anàlisi i prevenció de conflictes, en escoles de mediació, en la recerca d'instruments alternatius de resolució de conflictes. Només que s'hi destines una petita part dels recursos que es destinen a la investigació i a la preparació de la guerra, és segur que s'aconseguirien grans avenços en aquest terreny.

38. Control de la fabricació i comerç d'armes. Il·legalitzar i eliminar les armes de destrucció massiva, restringir progressivament la fabricació i comerç de les armes convencionals i avançar fins a la reconversió total de la indústria militar en civil, socialment més útil i eficaç, són passes indefugibles en el camí cap a la pau i el progrés humà.

39. Objeció de consciència a qualsevol forma de col·laboració en la preparació de la guerra. Objeció al servei militar, insubmissió, objecció fiscal, laboral, científica, oposició a la presència de l'exèrcit en les fires d'ensenyament, condemna de les manifestacions i desfilades militars, prohibició d'establir en el territori qualsevol indústria d'armament, etc., i qualsevol forma de desmarcar-se del militarisme, l'armamentisme o la violència, són aportacions inestimables a la pau que impulsem i defensem. Demanem als poders públics l'establiment de mesures legals que hi donin suport.

40. La lluita no violenta és l'eina més poderosa i eficaç, quan es fa necessari lluitar per transformar situacions d'injustícia i abús, on les violències estructurals, culturals i directes ataquen els drets fonamentals i la dignitat de les persones humanes. El seu poder transformador es multiplica quan no és emprat només com un mètode, sinó que sorgeix com a conseqüència de les conviccions i les actituds no violentes. L'única forma de lluita acceptable és des d'aquestes conviccions. Les formes concretes poden variar molt en funció de la situació i comprenen tota una gradació: intents de diàleg, denúncia pública, manifestacions, resistència civil, desobediència, obstrucció, construcció d'alternatives i un llarguíssim etcètera.

Si vols la pau, prepara la pau!

Cloenda

Sabem que els canvis que proposem suposen un llarg procés històric que no es pot culminar en pocs dies.

Però sí que, avui mateix, i cada dia, podem escollir entre seguir pel mateix camí que fins ara o començar a caminar en sentit contrari, invertir la tendència i iniciar el procés de canvi. No és una qüestió de tot o res, però cal començar a moure alguna cosa.

En totes les línies apuntades en aquest document hi ha passes possibles a fer ja ara, tant en l'àmbit personal com en el col·lectiu i social.

Cridem a totes les persones i a tots els estaments públics i privats a iniciar-les.

Barcelona, abril de 2023
40è aniversari de FundiPau

FundiPau és una ONG nascuda el 1983 que treballa per un món en pau.

A través d'una opinió pública cada cop més informada i activa, impulsa tots aquells canvis culturals i estructurals que facin possible l'erradicació de la violència com a forma de relació entre les persones i els pobles.

FundiPau

C/ Erasme de Janer, 8, entl. despatx 6
08001 Barcelona - Tel. 93 302 51 29
info@fundipau.org - www.fundipau.org